

Konsep, dasar dan pelaksanaan Bandar Sejahtera dengan rujukan khas kepada Malaysia

Kartini Aboo Talib @ Khalid¹

¹Institut Kajian Etnik, Universiti Kebangsaan Malaysia

Correspondence: Kartini Aboo Talib (email: k_khalid@ukm.edu.my)

Abstrak

Sifat lestari, daya huni, keselamatan dan kemudahan fizikal bandar yang lengkap sempurna adalah idaman dalam melakarkan pembentukan bandar sejahtera. Namun begitu, beberapa aspek kemanusiaan dengan cabaran baru masyarakat tidak diintegrasikan dengan baik dalam proses pembentukan bandar sejahtera. Kajian ini mengupas konsep perbandaran dan proses dari segi literatur, menjelaskan peraturan dan perundangan yang berkaitan dengan proses perbandaran. Persoalan kajian yang disingkap dan dibahaskan ialah anjakan paradigma daripada bentuk bandar sejahtera kepada bandar kesepaduan yang mengutarakan beberapa konteks cabaran seperti pembentukan bandar dan luar bandar kesan tinggalan sejarah kolonial dan impak persempadanan semula, kuota perumahan bumiputera, dan cadangan bandar kesepaduan yang mengambil kira aspek dan dimensi *superdiversity*. Kupasan komprehensif ini mendapati bahawa dasar perumahan tempatan perlu memikirkan usaha mewujudkan bandar kesepaduan dengan memperkasa pendekatan *social collectivism* agar cabaran isu *superdiversity* dapat ditangani dengan baik dan berkesan bagi mewujudkan keharmonian bermasyarakat.

Katakunci: Bandar Harmoni, bandar kesepaduan, kesepaduan sosial, proses pbandaran, *social collectivism*, *superdiversity*

Deciphering the concept, policy and implementation of Harmony City with special reference to Malaysia

Abstract

Sustainable, livable, safe and fully facilitated are the features of a modern and smart cohesive city. Nevertheless, certain human aspects and contemporary challenges are still absent from this conceptualization of a Harmony City. This study deciphered the Malaysian urbanization process based on literature reviews and discussed, in particular, the rules and regulations pertaining to local housing resulting from the urbanization process. It argued the need to change the common paradigm of smart city into a social cohesion city. The challenges discussed included the urgency to revamp colonial heritage pertaining to spatial segregation, and to review the impact of gerrymandering, indigenous quota, and the new form of social cohesion city that integrates the superdiversity dimensions. Finally, the study outlined the necessity of empowering social collectivism as a way to counteract superdiversity challenges hence to create a harmonious society.

Keywords: cohesive city, Harmony City, social cohesion, social collectivism, superdiversity, urbanization process

Pengenalan

Proses perbandaran hakikatnya mengambil masa. Usaha mencipta bandar lestari lengkap dengan segala infrastruktur kemudahan, lanskap yang mesra alam, aktiviti program sosial kaya dengan sifat kemasyarakatan, kesejahteraan manusia yang terancang dari segi keselamatan, perlindungan sosial, perumahan, kesihatan, kerja sosial dan pendidikan; adalah suatu proses yang berterusan dan seringkali menuntut penambahbaikan. Pemenuhan asas hidup adalah perlu dan kepuasan komuniti yang bermaustautin di kawasan tersebut merupakan aspek penting dalam menjamin kesejahteraan sosial komuniti. Keperluan memenuhi tuntutan fizikal ini membolehkan manusia menjalankan fungsi dan peranan mereka dengan berkesan bagi menjana kesejahteraan bersama dan bernegara (Raikllin & Uyar, 1996; Thomas & Pierson, 1996).

Namun begitu, perancangan bandar sejahtera ini walau kaya dengan semua usaha untuk melengkapkan keperluan hidup manusia dengan sesempurna mungkin, kesemua kelebihan ini masih bersifat fizikal yang terpisah daripada *social collectivism*. Dalam suasana kepelbagaian dan masyarakat majmuk, pembinaan bandar sejahtera ini secara tidak langsung mewujudkan segregasi mengikut kelas, kaum dan kawasan. Isu ini timbul kerana pembinaan atau pembentukan bandar sejahtera hanya menasaskan kepada rasional ekonomi isi rumah yang menunjukkan kemampuan untuk memiliki. Maka, pembinaan bandar sejahtera kurang peka tentang pengukuhan aktiviti yang melibatkan *social collectivism* seperti aktiviti integrasi penduduk pelbagai bangsa dan agama. Pemencaran berkelompok pembinaan kawasan perumahan mengikut etnik ini adalah suatu yang mencabar usaha kesepaduan dan penyatupaduan masyarakat plural.

Konsep perbandaran dan proses

Makna kesejahteraan sosial bukanlah suatu yang mutlak tetapi terma ini sering diperdebatkan dalam konteks kebajikan sosial kesejahteraan hidup, keharmonian hidup, kualiti hidup yang baik secara relatif (Crispino, 1980; Campbell et al., 1976). Dimensi kesejahteraan hidup mencakupi aspek fizikal, mental, rohani dan dalam konteks pambangunan sosial yang sejagat, mengukur kesejahteraan sosial secara objektif melibatkan proses and struktur sosial sesebuah komuniti (Midgley, 1995). Kesejahteraan sosial ini berlaku apabila sesebuah komuniti boleh diurus dengan baik dan keperluan komuniti dipenuhi dengan sebaiknya.

Pembentukan komuniti sejahtera ini boleh dihimpun konsepnya melalui beberapa pendekatan iaitu *Garden city* yang dipelopori oleh Ebenezer Howard (1898) yang menjadikan bandar-bandar dihiasi bunga dan rumput hijau subur merona dan bermatlamat untuk menjadikan kawasan bandar yang kosong jiwa alam dipenuhi dengan taman-taman bunga yang cantik tersusun dengan warna warni bunga-bunga yang indah. Ini memberi motivasi menjadikan kepesatan dan kesibukan kota yang penuh dengan unsur negatif dineutralkan dengan keindahan menghijau ala luar bandar. Reformasi mengindahkan bandar ini diterima dengan baik di kota London, Amsterdam, Paris dan Timur Eropah.

Selain itu Kisho Kurokawa, Hans Asplund dan Paolo Soleri mendokong idea *Ecomedia city* dan *Two-town* dengan mengusahakan kebijakan setempat (*local wisdom*), ciri-ciri tempatan dan mesra alam dijadikan tema untuk membentuk bandar sejahtera dengan memastikan infrastruktur pengangkutan dan jalan raya mengambil kira pejalan kaki, berbasikal, dan penunggang motosikal (Jalaluddin & Mohd Asruladlyi, 2015). Pemikiran ini menjadikan bandar-bandar besar seperti *Frankfurt*, *Boston*, *New York*, *Tokyo* dan beberapa bandar besar dunia mempunyai perancangan awal dan teratur untuk menyediakan kota yang mesra manusia dan riadah rekreasi.

Sementara idea bandar sejahtera yang selamat merupakan konsep pembangunan bandar yang diperkenalkan oleh Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu menerusi konsep *Urban Habitat* pada tahun 1996 (Jalaluddin & Mohd Asruladlyi, 2015). Pemikiran *Frankfurt School* mempromosikan idea melihat hubungan manusia dengan rupa bentuk bandar. Kesesuaian hubungan ini amat perlu untuk memastikan proses perbandaran tidak tertumpu kepada pembangunan fizikal semata-mata. Kota Frankfurt memperlihatkan pembentukan bandar yang mengaitkan hubungan manusia seperti pembinaan kota yang

mesra pengguna dari aspek akses kepada pengangkutan awam kepada kebanyakan pusat perkhidmatan pengguna seperti pejabat pos, pusat membeli belah, pusat pengajian tinggi, sekolah, hospital yang lokasinya mudah diakses dan tertumpu di laluan akses keretapi yang berpusat di *Frankfurt Hauptbahnhof*. Cara ini dapat mengelak kesesakan kenderaan masuk di bandar kerana pengguna lebih mudah menggunakan laluan keretapi ke destinasi yang diinginkan tanpa perlu memandu kenderaan peribadi.

Konsep pembangunan bandar dengan matlamat mencipta bandar sejahtera ini turut diusahakan oleh corak bandar *Los Angeles School* yang melihat pembentukan bandar dalam konteks imej estetika dan masyarakat (Davis, 1990). Ini bertepatan dengan imej penghuni bandar *Los Angeles* yang terdiri daripada pelbagai etnik dan ras yang berbeza latar belakang. Imej estetika ini amat berkait dengan keselamatan dan penguatkuasaan kerana rusuhan etnik di *Los Angeles* adalah antara yang paling kerap berlaku selain daripada bandar Chicago. Beberapa siri rusuhan kaum yang berasingan iaitu *Rodney King riot 1992*, *South Central riot (1992)*, *Los Angeles civil disturbances*, *Los Angeles civil unrest*, *Los Angeles uprising*; kesemuanya melabelkan rusuhan dengan pelbagai terma berbeza, siri rusuhan kaum ini dilihat paling kerap dan terbesar pernah berlaku di Amerika Syarikat selain daripada *Detroit riot 1967*. Tambahan lagi kadar kematian akibat rusuhan kaum di *Los Angeles* secara kumulatif jauh lebih tinggi daripada *New York City riots 1863*. Rusuhan kaum di *Los Angeles* sekitar tahun 1992 mengganggarkan kerosakan sekitar USD1 billion dengan kematian 53 orang dan 2,000 orang awam mengalami kecederaan (Gray, 2007).

Berinjak dari pemikiran bandar sejahtera yang pada awalnya menjurus kepada pembangunan fizikal bandar dan hubung kait dengan manusia, konsep bandar lestari yang dibawa oleh Peterson, Sham Sani, Mohd Nordin (1999) dan Sham Sani (2001) memperkukuhkan proses bandar lestari yang perlu berlangsung secara terus-terusan. Penghuni bandar diharap dapat menghuni dengan aman, sejahtera dengan entiti persekitaran, ekonomi, sosio-budaya, ruang dan governan yang kesemuanya mempunyai rangkaian yang baik dan lengkap. Penilaian berterusan terhadap kualiti hidup seperti air, udara, bunyi yang terdapat dalam lingkungan bandar tersebut diukur mengikut piawaian antarabangsa, petunjuk ekonomi pula melibatkan keupayaan bandar menjana kewangan sendiri bagi memperkasakan usaha bandar lestari ini. Sementara petunjuk bagi sosio-budaya melibatkan ciri keselamatan bandar dan kekentalan amalan sosial bandar yang kolektif. Maksud bandar lestari ini diterjemahkan dengan adanya sistem keselamatan setempat yang diusahakan secara bersama atau yang dipersetujui oleh penghuni kawasan seperti kawalan pintu masuk, rukun tetangga, dan sebagainya. Ini adalah perlu untuk memastikan keselamatan penghuni adalah terpelihara daripada kejadian jenayah pecah rumah, rogol, kecurian dan sebagainya. Petunjuk bagi ruang dan governan pula melibatkan usaha membina infrastruktur yang sesuai dan selesa untuk penghuni bandar serta mengambil kira kebersihan sekeliling agar penyakit bawaan vector seperti denggi dan malaria boleh dikawal, sementara ujian alam seperti banjir kilat, banjir lumpur serta tanah runtuh dapat diperhati, dielakkan, dan ditangani dengan baik.

Terdapat pelbagai rekabentuk bandar yang direka bagi tujuan kesejahteraan penghuninya. Malaysia tidak terkecuali dalam usaha merealisasikan matlamat ini. Menerusi notis siaran media daripada Kementerian Kesejahteraan Bandar, Perumahan dan Kerajaan Tempatan [fail: KPKT/BPK/19/7/4 Klt.43 (35) bertarikh 12 Jun 2014] merasmikan Pusat Kecemerlangan Kesejahteraan Bandar sebagai inisiatif melalui Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Semenanjung Malaysia untuk mengatasi masalah bandar seperti kadar jenayah, penyakit berjangkit, kesukaran memiliki rumah, kesesakan trafik, banjir kilat, catuan air, musnah laku dan kemiskinan bandar. Usaha melahirkan komuniti bandar yang sejahtera, berdaya saing serta mempunyai kehidupan berkualiti menuntut pelbagai pihak yang terlibat dengan Kementerian Kesejahteraan Bandar, Perumahan dan Kerajaan Tempatan untuk memikirkan penyelesaian kreatif bagi isu-isu bandar.

Dasar perbandaran

Menurut Pelan Strategik Kementerian Kesejahteraan Bandar, Perumahan dan Kerajaan Tempatan 2013-2015 mengutamakan strategi bagi mencapai *Key Result Area* (KRA) yang sejajar dengan kitaran

pelaksanaan yang merangkumi *Plan, Do, Check and Act* (PDCA) dengan memberi tumpuan kepada pemantauan berterusan. Peranan Pelan Strategik Kementerian ini termasuk:

- 1) Menyediakan rumah mampu milik untuk golongan yang berkelayakan, mengawal selia aspek pemajuan perumahan swasta dan pengurusan kediaman berstrata serta menyelesaikan masalah pertikaian perumahan
- 2) Membantu dan membimbing Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) dalam menyediakan perkhidmatan perbandaran, kemudahan sosioekonomi dan rekreasi yang berkualiti bagi memenuhi keperluan penduduk setempat.
- 3) Memberikan perkhidmatan pencegahan, pemadaman kebakaran dan penyelamatan yang cekpa dan berkesan bagi memelihara keselamatan nyawa dan harta benda
- 4) Menyediakan dasar dan khidmat nasihat kepada Kerajaan Persekutuan, Kerajaan Negeri dan PBT berhubung perancangan, pengurusan, pemajuan dan pemuliharaan tanah selaras dengan Rancangan Fizikal Negara.
- 5) Menyediakan dasar dan khidmat nasihat kepada Kerajaan Persekutuan, Kerajaan Negeri, dan PBT berhubung perancangan, pelaksanaan dan pengurusan lanskap, taman dan kawasan rekreasi
- 6) Menyediakan dasar bagi memaju dan mengawal selia perkhidmatan pengurusan sisa pepejal dan pembersihan awam agar lebih bersepadu, cekap, berkesan dan kos efektif.
- 7) Melaksanakan program dan aktiviti bagi meningkatkan daya huni bandar dan penyertaan awam dalam tadbir urus PBT.
- 8) Memaju dan mengawal selia aktiviti pemberi pinjam wang dan pemegang pajak gadai
- 9) Melaksanakan program dan aktiviti bagi membasmi kemiskinan bandar dan meningkatkan kualiti hidup golongan miskin bandar.

Strategi untuk mewujudkan bandar sejahtera ini turut diikat dengan punca kuasa seperti akta-akta perundangan yang berkaitan dengan perbandaran seperti Akta Pemajuan Perumahan (Kawalan dan Pelesenan 1966 Akta 118), Akta Jalan, Parit dan Bangunan 1974 [Akta 133], Akta Kerajaan Tempatan 1976 [Akta 171], Akta Perancangan Bandar dan Desa 1976 [Akta 172], Akta Perancang Bandar 1995 [Akta 538], Akta Pengurusan Sisa Pepejal dan Pembersihan Awam 2007 [Akta 672] dan sebagainya.

Namun begitu, terdapat perbezaan antara Pelan Strategi dengan garis panduan perumahan yang menggariskan beberapa keperluan umum mengenai kemudahan yang perlu diwujudkan bagi jenis perumahan bertanah dan bercampur, perumahan berbilang tingkat, dan sebagainya dengan perincian saiz tapak, unit, ruang, jalan raya, lokasi, kemudahan asas dll. ialah dewan serbaguna/dewan orang ramai, surau, masjid, ribi, tadika, sekolah rendah, sekolah menengah, tapak penjaja gerai, tapak pasar awam. Seharusnya Pelan Strategi perbandaran ini harus menyemak garis panduan perumahan dengan memastikan usaha untuk menambahbaik prasarana, kemudahan awam, keselamatan, dan mesra alam dirangkumkan dalam prasyarat pembinaan perumahan kepada pemaju perumahan. Tindakan pemantauan dan semakan ini perlu bagi memastikan pembeli berpuashati dengan nilai dan kualiti yang ditawarkan.

Usaha mewujudkan persekitaran hidup yang berkualiti dan mampan merupakan komitmen kerajaan untuk menghasilkan kehidupan sejahtera. Gambaran bandar sejahtera yang bersifat *utopian* ini perlu peka kepada perubahan persekitaran, kehendak pihak berkepentingan, masyarakat dan pelanggan. Rundingan bersama pihak berkepentingan, pelanggan dan masyarakat setempat adalah kearifan yang diperlukan agar proses perbandaran itu diterima dengan baik dan dihuni dengan penuh harmoni. Melihat kepada pelan strategi kementerian yang digariskan, aspek keselamatan, kemudahan fizikal, mesra alam, pengurusan sisa pepejal dan buangan, perkhidmatan awam, pencegahan kebakaran – merupakan senarai umum yang boleh diterima. Namun keunikan masyarakat berbilang kaum dari segi integrasi dan kesepaduan seolah-olah sepi. Rasional kewujudan bandar sejahtera ini hanya menghimpun dan mengusahakan kedinamikan mampu milik dengan orientasi fizikal, alam dan kemudahan sahaja. Kelemahan ini harus dibincangkan sebagai usaha untuk memperkemas masyarakat yang hidup sebagai penghuni kota dengan maksud mengeratkan integrasi masyarakat pelbagai etnik melalui *social collectivism* termasuk aktiviti-aktiviti masyarakat setempat sebagai teras memperkukuhkan kesepaduan nasional.

Isu perumahan dan cabaran

Memandangkan lanskap politik, ekonomi dan sosial Malaysia bersifat plural dan pelbagai, kesan daripada peninggalan penjajah, diskusi untuk mencapai perpaduan sebagai suatu yang diidamkan harus diusahakan dengan sebaik mungkin termasuklah isu perumahan yang terabai dalam menyulam integrasi ini. Shamsul (2010, 2009, 2008) mengupas kesepaduan sosial di Malaysia dengan mengiktiraf kehadiran *moments of unity and disunity* yang memerlukan mekanisme berbentuk penyatupaduan atau *reconciliation* untuk mengukuhkan kesepaduan dan mencapai perpaduan yang diidamkan. Selari dengan matlamat dan usaha mencari mekanisme penyatupaduan, isu perumahan yang dihuni oleh majoriti kaum tertentu harus ditangani dengan segera melalui pelaksanaan peraturan yang memastikan kerajaan tempatan dan pemaju perumahan patuh untuk mewujudkan keadaan integrasi kaum dalam proses perbandaran ini.

Maksud kepelbagaian dan keperluan kepada integrasi tidak diterjemahkan secara fizikal dalam proses perbandaran ini. Berdasarkan pemerhatian semasa, kesemua strategi ini dapat dicapai dengan komitmen bersepadu dan berterusan, tetapi hakikat kepelbagaian dan integrasi seolah-olah terabai. Bandar-bandar baru seolah-olah menghimpun penghuni dari satu kaum sahaja dengan alasan pendapatan isi rumah yang berkemampuan melayakkan mereka menghuni sesebuah kawasan eksklusif. Kategori elit, kelas menengah, dan kaum mencipta segregasi kawasan dengan profil demografi tertentu. Situasi ini menyukarkan usaha penyatupaduan masyarakat berbilang kaum. Kawasan perumahan mengikut majoriti kaum tertentu jika berterusan tanpa ada modifikasi integrasi akan menghasilkan bentuk salah faham yang kritikal lama kelamaan kerana ketiadaan usaha untuk memahami sesuatu kaum atau masyarakat mengenai cara hidup, budaya, amalan dan rasa kebersamaan.

Amy Chua (2003) dalam kajian empirikal beliau di Asia, Eropah, Afrika dan Amerika dengan menghujahkan bahawa demokrasi dan kepelbagaian etnik adalah gabungan yang tidak begitu serasi. Beliau menjelaskan lagi bahawa apabila majoriti pribumi begitu kuat dalam konteks politik, demokrasi membuka ruang dan peluang untuk mencabar dominasi pasaran yang dikuasai oleh golongan minoriti. Tambahan lagi, demokrasi dan pasaran membenarkan bangsa Cina selaku minoriti menguasai ekonomi kerana persaingan dalam pasaran bebas membuka peluang untuk mencipta pemilikan harta dan modal. Disokong dengan konstruksi sejarah yang memperlihatkan tindakan pecah dan perintah Inggeris yang menempatkan orang-orang Cina di kawasan bandar (Shamsul, 1999). Intipati hujah Amy Chua (2003) ini turut mempengaruhi proses perbandaran di Malaysia. Minoriti bangsa Cina yang bertumpu di kawasan bandar menjadi golongan majoriti manakala kebanyakan golongan pribumi menghuni kawasan luar bandar. Keadaan ini mewujudkan proses perbandaran yang sangat rapat kepada pembahagian kawasan mengikut etnik misalnya di kawasan dewan undangan negeri Selangor, daerah hulu langat --- Balakong, Kajang, Teratai, adalah majoriti kaum Cina, sementara Bangi, Semenyih, Dusun Tua pula adalah kawasan orang Melayu.

Corak ini berlarutan hingga ke kawasan parlimen dan dewan undangan negeri yang lain di seluruh Malaysia. Dari sudut yang lain, pembahagian kawasan mengikut etnik dilihat menguntungkan politik Malaysia yang kental dengan profil etnik sama ada dalam kerjasama Barisan Nasional mahupun Pakatan Rakyat yang kini dikenali sebagai Pakatan Harapan. Pembetulan corak perbandaran ini memberi impak besar kepada persempadanan semula dan memberi ruang mengenalpasti kawasan majoriti yang dihuni kaum tertentu dengan meletakkan calon dari parti politik kaum tertentu sebagai usaha memenangi pilihan raya. Politik perkauman yang berdarah daging kesan dari konstruksi sejarah tidak seharusnya dijadikan alasan untuk kekal dalam bentuk perkauman. Usaha integrasi adalah amat penting kerana pengalaman kejatuhan Yugoslavia membuktikan bahawa segregasi *spatial* antara bandar dan luar bandar dengan konsentrasi kaum tertentu di kawasan tertentu tanpa ada elemen hidup bersama untuk saling mengenali menimbulkan rasa prejudis yang tinggi. Akibatnya, prejudis yang tinggi memungkinkan agenda satu negara untuk satu bangsa membawa kepada peperangan dan pembunuhan di kalangan etnik *Bosnian, Serbian, dan Croatian*¹

Seperkara lagi ialah isu peruntukan kuota bumiputera dalam konteks perumahan. Piawai kepada sesebuah kawasan perumahan ini meletakkan beberapa garis panduan perumahan mengikut jenis

perumahan termasuk perumahan bertanah dan bercampur, perumahan berbilang tingkat, dan sebagainya. Garis panduan perumahan turut menetapkan pembahagian plot-plot Bumiputera tidak semestinya bergantung kepada 30% yang diperuntukan tetapi perlu mengambilkira kemampuan membeli oleh Bumiputera. Misalnya, peruntukan 30% bagi rumah teres boleh dilebihkan menjadi 45% dan peruntukan ke atas rumah sesebuah dan berkembar dikurangkan berdasarkan kepada bilangan unit yang telah ditambah kepada rumah teres. Peruntukan 30% atau lebih seharusnya dilihat sebagai suatu yang positif kerana ianya membenarkan suasana integrasi kaum wujud dalam sesebuah kawasan perumahan. Sebaliknya, kelemahan pelaksanaan peraturan ini berdasarkan rasional mampu milik Bumiputera yang kurang, menyebabkan pemaju perumahan mengambil peluang menggunakan kelebihan ini untuk keuntungan peribadi dengan menjual lebih 70% kuota kepada bukan warganegara yang mempunyai nilai pertukaran matawang yang besar dengan kuasa membeli yang tinggi.

Tambahan lagi, dasar demokrasi dengan kebebasan bergerak dan memiliki harta membolehkan individu pembeli menjual rumah mengikut kehendak dan keperluan masing-masing. Demokrasi diperkukuh dengan adanya modernisasi dan urbanisasi. Proses pemodenan berterusan yang seiring dengan penambahan golongan kelas menengah, membolehkan demokrasi dan sistem pasaran bebas membuka ruang hak untuk memilih dan menjual. Keupayaan dan kuasa beli yang tinggi dikalangan bukan Bumiputera menjadikan kawasan perumahan dihuni secara majoriti di bandar-bandar. Walaupun terdapat usaha untuk membantu kaum Bumiputera dengan mencipta program rumah mampu milik, kenaikan harga rumah tidak terkawal oleh pemaju perumahan dengan kelemahan badan pelaksana mengemukakan lagi masalah sedia ada ini.

Bandar kesepaduan mendepani “superdiversity”

Proses perbandaran yang berusaha mewujudkan bandar sejahtera harus juga peka kepada tuntutan untuk mewujudkan bandar kesepaduan yang amat signifikan dalam menjalin erat hubungan silaturahim antara kaum di Malaysia. Proses perbandaran di Malaysia masih terikat dalam konteks fizikal, dan perkara abstrak seperti aktiviti bersifat integrasi masyarakat masih terpisah daripada pembangunan dan kemajuan fizikal ini. Proses perbandaran untuk bandar sejahtera hanya memikirkan aspek kemudahan fizikal yang lengkap dan canggih tetapimemandang sepi usaha pembinaan sebuah negara yang aman dan bersatupadu. Rasional ekonomi yang mengutamakan kuasa membeli dan keuntungan semata-mata dalam pembinaan bandar-bandar baru harus dipantau oleh kerajaan pusat, negeri dan tempatan agar bandar kesepaduan dapat dilaksanakan dalam kerencaman melengkapkan bandar sejahtera yang serba ada dan moden. Bandar kesepaduan harus diusahakan bagi mengurangkan jurang salah faham etnik. Pembangunan komuniti menerusi *social collectivism* dan kerukunan hidup bersama dalam suasana kepelbagaian harus diciptakan. Bandar sejahtera tidak seharusnya didefinisikan dalam konteks literal dan fizikal semata-mata kerana maksud sejahtera itu merentasi ruang lingkup bandar dan desa.

Malaysia turut menunjukkan usaha dan komitmen utk merealisasikan ciri-ciri bandar lestari yang mesra alam, kukuh dan selamat, berdaya huni lengkap dengan kemudahan prasarana, dan sebagainya. Tambahan lagi, melalui Pelan Strategi Kementerian Kesejahteraan Bandar, Perumahan dan Kerajaan Tempatan yang disokong oleh undang-undang seperti Akta Pemajuan Perumahan dan Pelesenan, Akta Jalan Parit dan Bangunan, Akta Kerajaan Tempatan, Akta Perancangan Bandar dan Desa, dll., kesemua garis panduan perumahan mengenai keperluan umum dan kemudahan mengikut jenis perumahan telah dirujuk dan dipatuhi sebaik mungkin oleh kerajaan negeri, cuma aspek pemantauan kerajaan negeri terhadap kontraktor perumahan memerlukan penegasan tindakan yang lebih baik.

Namun begitu kesemua kelebihan moden ini adalah bersifat fizikal, konkrit batu, boleh disentuh dan dilihat dengan pandangan kasarumumnya, tetapi sifat fizikal moden ini masih terpisah daripada *social collectivism*. Usaha mewujudkan bandar sejahtera secara tidak sengaja memperlihatkan segregasi mengikut kaum, kelas sosial dan kawasan. Isu ini timbul kerana sasaran pembinaan bandar tertumpu kepada rasional ekonomi yang meletakkan nilai duit dan mampu milik serta kurang peka terhadap pengukuhan aktiviti bersifat *social collectivism*. Konstruksi sejarah kesan daripada koloni yang

memperlihatkan segregasi harus ditangani dengan segera dengan mewujudkan kawasan yang lebih pelbagai penghuninya.

Tambahan lagi, dalam proses perbandaran dan mencipta bandar kesepaduan, Malaysia harus menerima hakikat bahawa negara kini berdepan dengan fenomena *superdiversity* yang tidak lagi hanya terikat dengan isu multi-etnik, multi-agama, multi-budaya tetapi perlu mengiktiraf bahawa kemaslahatan manusia kini memperlihatkan cacam marba manusia bukan sahaja dalam konteks etnik, agama, budaya, tetapi juga kepelbagaian dari segi gender, populasi orang kurang upaya, orientasi seksual, pekerjaan, politik, pendidikan, kelas sosioekonomi, dan sebagainya. Vertovec (2007:1025) dalam *Super-diversity and its Implication* menjelaskan bahawa isukepelbagaian kini berada di tahap luar biasa kesan dari migrasi manusia dari pelbagai rantau dan pelusuk dunia. Isitilah pelbagai etnik kini menuntut dimensi yang lebih mendalam dan luas dengan angkubah-angkubah baru yang turut perlu diukur seperti corak ketidaksamaan dan prejudis, corak baru segregasi dan penempatan, pengalaman baru tentang ruang dan hubungan, bentuk baru multi-lingualism dikalangan generasi baru, bentuk baru jaringan migrasi antara negara, bentuk migrasi sekunder, transnasionalisme dan integrasi, dan pembentukan dasar baru merangkumi integrasi dan kesepaduan sosial dalam mendepani masyarakat *superdiversity* ini.

Misalnya kemasukan migran di Malaysia mencatat lebih daripada 6.7 juta pendatang asing dari rantau Asia Tenggara, Asia Pasifik, Afrika, dan Eropah bagi buruh mahir, separa mahir dan buruh kasar (Hakimi, 2014). Fenomena global ini ada dimana-mana baik di Eropah, Amerika, dan Timur Tengah. Maka, konsep bandar sejahtera harus berinjak paradigmanya daripada pembangunan fizikal semata-mata kepada konsep Bandar Kesepaduan yang berteraskan *social collectivism* iaitu menghubungkan fizikal moden dengan aktiviti sesama manusia. Cabaran *superdiversity* ini menuntut pembangunan bandar yang lebih *inclusive* dan mengiktiraf kepelbagaian dalam kepelbagaian ini akan membantu mengukuhkan *solidarity* merentasi pelbagai konteks dan dimensi dalam kepelbagaian ini.

Aktiviti *social collectivism* dalam *superdiversity* ini boleh diwujudkan dengan mengadakan beberapa program seperti melatih pegawai-pegawai kerajaan dan penguatkuasa serta kumpulan NGOs tentang kaedah mengatasi atau menanggapi mitos, stereotaip, rasis, prejudis terhadap golongan pendatang. Mereka perlu didedahkan serta mengenali budaya dan cara hidup masyarakat Malaysia yang berbilang kaum, bangsa dan agama agar proses menyesuaikan diri ditempat baru dapat dilalui dengan lebih baik dan aman. Kaedah ini juga dapat memantau aktiviti semasa rakyat yang secara tidak langsung dapat mengurangkan kejadian jenayah atau prasangka buruk berkaitan jenayah dan golongan imigran.

Kesimpulan

Pembentukan bandar kesepaduan yang sejahtera dan lestari harus menggalakkan proses perbandaran yang mengutamakan aspek integrasi sebagai tanggungjawab bersamadan membawa agenda mengubah persepsi rasis, prejudis, stereotaip, dan mitos yang bukan saja terhadap golongan berlainan atau sesama etnik tetapi juga terhadap golongan migran, kurang upaya, wanita, minoriti dan sebagainya. Bagi golongan migran yang masuk ke Malaysia, suatu pesanan jelas harus disampaikan bahawa Malaysia adalah sebuah negara yang pesat membangun dan amat memerlukan tenaga buruh luar dalam permintaan pekerjaan dan memacu pembangunan ekonomi. Usaha mewujudkan bandar kesepaduan harus bersifat *inclusive* dengan mengambil kira aspek migran dan angkubah *superdiversity* yang pelbagai.

Proses perbandaran di Malaysia memerlukan pendekatan inovasi sosial yang boleh mengurus isu *superdiversity* kerana masyarakat antarabangsa turut memerhatikan Malaysia dalam penarafan dunia tentang hak asasi dan migran oleh Badan Antarabangsa (Kartini, 2015). Kerajaan dan penguatkuasa tempatan harus bersedia melatih diri dengan menyediakan aktiviti dan program yang menggalakkan penglibatan orang ramai seperti aktiviti buddy scheme iaitu interaksi rakan sebaya, rakan kejiranan agar lebih mesra dan mengambil berat keselamatan kejiranan, aktiviti silangbudaya seperti festival makanan antarabangsa, maraton merentas taman, gotong royong dan sebagainya yang semakin sepi ditelan pemodenan teknologi media sosial.

Rujukan

- Abdul Samad Hadi, Shaharudin Idrus, Abdul Hadi Harman Shah (2004) Persekitaran Bandar Lestari Untuk Kesejahteraan Komuniti. *Malaysia Journal of Environmental Management* 5, 3-29.
- Amy Chua (2003) *World on Fire: How Exporting Free Market Democracy Breeds Ethnic Hatred and Global Instability*. Arrow Books, London.
- Campbell A, Converse PE, Rogers WL (1976) *The Quality of American Life*. Russell Sage Foundation, New York.
- Crispino JA (1980) *The Assimilation of Ethnic Groups: The Italian Case (1st edition)*. Center for Migration Studies, New York.
- Davis M (1990) *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles*. Vintage, New York.
- Hakimi Ismail (2014) *Kebanjiran Pekerja Asing di Malaysia Sangat Serius*. [Cited 18/1/2015]. Available from: <http://www.utusan.com.my/berita/nasional/kebanjiran-pekerja-asing-8232-di-malaysia-sangat-serius-1.23718>.
- Jalaluddin Abdul Malek, Mohd Asruladlyi Ibrahim (2015) Bandar Selamat dan Keselamatan Komuniti Bandar Selamat. *E-Bangi, Journal of Social Sciences and Humanities* 10 (1), 1-21.
- Kartini Aboo Talib @ Khalid (2015) *Pemerdagangan Manusia: Hak, Hambatan dan Inisiatif*. Siri Kertas Kajian Etnik UKM 42 (September). Institut Kajian Etnik, UKM, Bangi.
- Madison Gray (April 25, 2007) "The L.A. Riots: 15 Years After Rodney King". *Time*.
- Midgley J (1995) *Social Development: The Developmental Perspective in Social Welfare*. Sage Publications, London.
- Peterson PJ, Sham Sani, Mohd Nordin Hasan (1999) *Indicators of Sustainable Development in Industrializing Countries. Vol. 13: Key Indicators for Tropical Cities*. LESTARI, UKM, Bangi.
- Raiklin E, Uyar B (1996) *On the Relativity of the Concepts of Social Economics* 23 (7), 48-59
- Sham Sani (2001) *Developing Urban Sustainability Indicators for Malaysia*. LESTARI Public Lecture, No.3. LESTARI, UKM, Bangi.
- Shamsul AB (1999) Colonial knowledge and The Construction of Malay and Malayness: Exploring the Literary Component. *Sari* 17, 3-17.
- Shamsul AB (2008) Many Ethnicities, Many Cultures, One Nation: The Malaysia Experience. *Ethnic Studies Paper Series* 2 (Nov). Institute of Ethnic Studies, UKM, Bangi.
- Shamsul AB (2010) Unity in Diversity: The Malaysian Experience. *Ethnic Studies Paper Series* 13 (Oct.). Institute of Ethnic Studies, UKM, Bangi.
- Thomas M, Pierson J (1996) *Dictionary of Social Work*. Collins Education Ltd., London.
- Vertovec S (2007) Super-diversity and its Implications. *Ethnic and Racial Studies* 30 (6), 1024-1054.

Nota

¹ Perkongsian pengalaman sarjana dari Croatia Ms. Vanja Ivosevic dari University of Porto pada 8 April 2015 dalam Siri Wacana KITA bertajuk *Transformation of Education System Following the Dissolution of Yugoslavia*. Beliau menjelaskan bahawa konflik etnik di Yugoslavia bukan disebabkan agama kerana sebagai sebuah negara komunis yang menganggap "religion is the opium of the masses" simbol mana-mana agama tidak dibenarkan dikhalayak awam. Kekejaman dan pembunuhan berlaku kerana sifat prejudis yang tinggi dikalangan etnik Serbia, Croatia dan Bosnia yang hidup bersama komuniti sendiri, tidak bercampur gaul, tidak mengenali antara satu sama lain, dan sistem pendidikan yang berlainan mengikut kaum masing-masing. Ketiadaan integrasi ini yang memudahkan *genocide* berlaku tanpa ada perasaan perikemanusiaan kerana persaingan sumber yang terhad.